

सर्वसमावेशक पिक विमा योजनेअंतर्गत, खरीप २०२३ मधील ८०:११० मॉडेलनुसार, राज्य शासनाने ११० % पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईची, भारतीय कृषि विमा कंपनीला अदा करावयाची, दायित्व रक्कम रु.१८९,०६,९९,२७९/- वितरीत करण्याबाबत..

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: पूरक-२०२४/प्र.क्र.२८७/११-अे,

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,

मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक: २७ मार्च, २०२५

वाचा -

- १) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.३४/११-अे, दि.२३.०६.२०२३
- २) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.५२/११-अे, दि.२६.०६.२०२३
- ३) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.८५/११-अे, दि.२०.०७.२०२३
- ४) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.८५/११-अे, दि.५.१०.२०२३
- ५) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.८५/भाग-१/११-अे, दि.५.१०.२०२३
- ६) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. पूरक-२०२३/प्र.क्र.२१४/११-अे, दि.१३.२.२०२४
- ७) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२३/प्र.क्र.८५/११-अे, दि.५.७.२०२४
- ८) शासन निर्णय कृषि व पदुम विभाग क्र. प्रपिवियो-२०२४/प्र.क्र.१४९/११-अे, दि.३०.९.२०२४
- ९) विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी यांचे पत्र क्र.AIC.MRO/PMFBY/KHARIP-२०२३/७६६/२४, दि.१९.९.२०२४
- १०) आयुक्त(कृषि), कृषि आयुक्तालय, पुणे यांचे पत्र क्र.कृआ/प्रपिवियो/सां.८/मागणी/११०४/२०२५, दि.१३.९.२०२५

प्रस्तावना :-

राज्यात “सर्वसमावेशक पिक विमा योजना” राबविण्यास संदर्भ क्र.(१) अन्वये मान्यता देण्यात आली असून, प्रधानमंत्री पिक विमा योजना, खरीप हंगाम २०२३ ते रब्बी हंगाम २०२५-२६ हंगामासाठी भारतीय कृषि विमा कंपनी, आयसीआयसीआय लोंबार्ड जनरल इन्शुरन्स कं.लि., एचडीएफसी इर्गो जनरल इन्शुरन्स कंपनी लि., ओरिएन्टल इन्शुरन्स कं.लि., युनायटेड इंडिया जनरल इन्शुरन्स कं. लि., युनिवर्सल सोम्पो जनरल इन्शुरन्स कं. लि., चोलामंडलम एम एस जनरल इन्शुरन्स कं. लि., रिलायन्स जनरल इन्शुरन्स कं. लि, एस. बी. आय. जनरल इन्शुरन्स कं.लि. या ९ विमा कंपन्यांमार्फत संदर्भ क्र.(२) येथील शासन निर्णयान्वये राबविण्यात येत आहे.

संदर्भ क्र. (३), (४), (५), (६) व (७) च्या शासन निर्णयान्वये खरीप हंगाम २०२३ करिता, राज्य हिस्सा विमा हप्ता रक्कम रु.३१२२.४२ कोटी व सर्वसमावेशक पिक विमा योजना लागू केल्यामुळे, शेतकरी हिस्सा रक्कम रु.१५५०.९८ कोटी, विमा कंपन्यांना अदा करण्याकरिता वितरीत करण्यात आला आहे.

तसेच, संदर्भ क्र.(८) च्या शासन निर्णयान्वये खरीप २०२३ मधील ८०:११० मॉडेलनुसार ११० % पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईचे दायित्व रक्कम रु.१९२७.५२ कोटी इतकी रक्कम भारतीय कृषि विमा कंपनी मार्फत, ओरीएन्टल इन्शुरन्स कंपनीला अदा करण्याकरिता वितरीत करण्यात आली आहे.

भारतीय कृषि विमा कंपनी ही राज्यात विमा कंपन्यांची समन्वयक कंपनी आहे. संदर्भ क्र. (९) च्या पत्रान्वये, भारतीय कृषि विमा कंपनीने प्रधानमंत्री पीक विमा योजनेअंतर्गत खरीप २०२३ मधील ८०:११० मॉडेलनुसार राज्य शासनास ११० % पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईचे दायित्व रक्कम रु.१८१,०६,९९,२७९/- उपलब्ध करून देण्याबाबत अनुदानाची मागणी केलेली आहे. त्यानुषंगाने आयुक्त(कृषि), कृषि आयुक्तालय, पुणे कार्यालयाने संदर्भ क्र. (१०) च्या पत्रान्वये केलेल्या विनंतीस अनुसरून, सर्वसमावेशक पीक विमा योजनेअंतर्गत, खरीप २०२३ मधील ८०:११० मॉडेलनुसार ११० % पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईचे दायित्व, रक्कम रु.१८१,०६,९९,२७९/-, भारतीय कृषि विमा कंपनीला वितरीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

भारतीय कृषि विमा कंपनीने सादर केलेली मागणी आणि तदनुषंगाने कृषि आयुक्तालयाची शिफारस यांचा विचार करता, सर्वसमावेशक पीक विमा योजनेअंतर्गत, खरीप २०२३ मधील ८०:११० मॉडेलनुसार ११० % पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईचे दायित्व, रक्कम रु.१८१,०६,९९,२७९/- भारतीय कृषि विमा कंपनीस खालीलप्रमाणे वितरीत करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

खरीप हंगाम २०२३

कंपनीचे नाव	समुह क्रमांक	एकुण जमा विमा हप्ता रक्कम रु.कोटी	एकुण अंतरीम नुकसान भरपाई रक्कम रु.	नुकसान भरपाईचे विमा हप्त्याशी प्रमाण (%) (स्तंभ ४/स्तंभ ३ *१००)	११०% पेक्षा जास्तीची देय नुकसान भरपाई (%) (स्तंभ ५-११०)	राज्य शासनाकडून विमा कंपनीस ११०% पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईची वितरीत करण्यात येणारी दायित्व रक्कम रु. (स्तंभ ३* स्तंभ ६/१००)
१	२	३	४	५	६	७
भारतीय कृषि विमा कंपनी	७	५४१,५२,७३,६३६	७७६,७५,००,२७८	१४३.४४	३३.४३	१८१,०६,९९,२७९
एकूण		५४१,५२,७३,६३६	७७६,७५,००,२७८			१८१,०६,९९,२७९

२. प्रस्तुत प्रकरणी उपरोक्तप्रमाणे वितरीत करण्यात येणारा निधी खालील अटीस अधीन राहून वितरीत करण्यात येत आहे:-

(अ) पिक विमा योजनेची आखणी करताना, ८०:११० मॉडेलनुसार जास्तीत जास्त नुकसानीची टक्केवारी ११० टक्के पेक्षा जास्त येण्याची फारशी उदाहरणे नसल्याचे दिसून येते. मात्र, प्रस्तुत प्रकरणामधील नुकसानीचे प्रमाण ११० टक्के पेक्षा जास्त म्हणजेच बन्याच ठिकाणी २०० टक्केपेक्षा जास्त असल्याचे दिसते. यासंदर्भातील नेमक्या वास्तवाबाबतची तपासणी (Due Diligence) करण्याची आयुक्त(कृषि) यांनी दक्षता घ्यावी.

(ब) तसेच, मागील काही वर्षाच्या तुलनेत अचानक नुकसानीचे प्रमाण एवढ्या मोठ्या प्रमाणावर कसे काय वाढले, याबाबतच्या कारणांचा शोध घेऊन, त्यावर आयुक्त(कृषि) यांनी सुधारणात्मक कारवाई करावी. तसेच, इतर राज्यातील यासंदर्भातील चांगल्या पद्धती (Best Practices) जसे की, तंत्रज्ञानाचा वापर इत्यादीचा अभ्यास करावा व भविष्यात अशा स्वरूपाचे मोठे दायित्व राज्य शासनावर येणार नाही, याची आयुक्त(कृषि) यांनी दक्षता घ्यावी.

३. सदरची रक्कम खरीप हंगाम २०२३ करिता ११० टक्के पेक्षा जास्तीच्या नुकसान भरपाईच्या दायित्वासाठी वितरीत करण्यात येत असून, त्याचा वापर यापूर्वीच्या इतर हंगामाकरीता अनुज्ञेय असणार नाही.

४. प्रस्तुत बाबींवर होणारा खर्च खालील लेखाशिर्षाखाली सन २०२४-२५ करिता मंजूर केलेल्या अर्थसंकल्पीय तरतूदीतून भागविण्यात यावा :-

मागणी क्र. डी -३

२४०१ - पीक संवर्धन

११०, पीक विमा (००) (०८) प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेतर्गत विमा हप्त्यासाठी अर्थसहाय्य(अनिवार्य) राज्य हिस्सा (२४०१ A ६६४) योजनेतर, ३३- अर्थसहाय्य.

५. सदर शासन निर्णयान्वये वितरीत करण्यात येणारा निधी प्रधानमंत्री पिक विमा योजनेच्या मार्गदर्शक सूचनां व शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले शासन निर्णयानुसारच खर्च करण्याची जबाबदारी आयुक्त(कृषि) यांची राहील.

६. उपरोक्त प्रमाणे उपलब्ध करून देण्यात येणाऱ्या निधीच्या विनियोगाबाबतचे उपयोगिता प्रमाणपत्र आयुक्त(कृषि) शासनास सादर करतील.

७. प्रस्तुत प्रयोजनार्थ सहायक संचालक (लेखा), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना आहरण व संवितरण अधिकारी तर आयुक्त(कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना नियंत्रण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

८. प्रस्तुत शासन निर्णय वित्त विभाग अनौप. संदर्भ क्र.७८/२०२५/व्यय-१, दि.१९.३.२०२५ अन्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

९. प्रस्तुत शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक क्र.२०२५०३२७१९०२५३३५०९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षात्कित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(उमेश चांदिवडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मंत्री(कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ३२
२. मा. राज्यमंत्री(कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
३. प्रधान सचिव(कृषि) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई-३२

४. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
५. संचालक (वि. प्र.), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
६. संचालक (प्र. व नि.), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
७. मुख्य सांख्यिक, कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
८. संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
९. सहाय्यक संचालक (लेखा), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १०.जिल्हा कोषागार अधिकारी, पुणे
- ११.महालेखापाल, महाराष्ट्र -१/२, (लेखा परीक्षा / लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई / नागपूर
- १२.वित्त विभाग (व्यय-१/ अर्थ-१३), मंत्रालय, मुंबई- ३२
- १३.उप सचिव (११-ओ /२-ओ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांचे स्वीय सहाय्यक
- १४.कक्ष अधिकारी (२- ओ), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई -३२
- १५.विभागीय व्यवस्थापक, भारतीय कृषि विमा कंपनी, लोक चैंबर्स, मरोल मरोशी नाका, मरोल.
अंधेरी(पूर्व), मुंबई - ४०० ०५९.
- १६.विभागीय व्यवस्थापक, आयसीआयसीआय लॉबार्ड जनरल इंशुरन्स कं.लि., आयसीआयसीआय हाऊस, ४१४, वीर सावरकर मार्ग, सिध्दीविनायक मंदिराजवळ, प्रभादेवी, मुंबई- ४०० ०२५.
- १७.विभागीय व्यवस्थापक, एचडीएफसी इर्गो इंशुरन्स कं. लि. डी-१०३ तीसरा मजला ईटन बिझनेस, डिस्ट्रीक्ट एल.एस.बी. मार्ग भांडूप (पश्चिम), मुंबई- ४०००७८
१८. विभागीय व्यवस्थापक, ओरिएन्टल इंशुरन्स कं.लि. पुणे.
- १९.विभागीय व्यवस्थापक, युनायटेड इंडिया इन्शारन्स कंपनी लिमिटेड, ३ रा मजला, काकडे बिझ आयकोन युनिट क्र.२०२ ते २०७, गणेशखिंड मार्ग, शिवाजीनगर, पुणे ४११ ०९६.
- २०.विभागीय व्यवस्थापक, युनिवर्सल सोम्पो जनरल इंशुरन्स कं. लि. मुंबई
- २१.विभागीय व्यवस्थापक, चौलामंडलम एम एस जनरल इंशुरन्स कं. लि., पुणे
- २२.विभागीय व्यवस्थापक, रिलायन्स जनरल इंशुरन्स कं.लि, मुंबई
- २३.विभागीय व्यवस्थापक, एस बी आय जनरल इंशुरन्स कं.लि. पुणे
- २४.निवड नस्ती (कार्यासन ११-ओ).